

Zarząd Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego (1926–1939)

Stanisław Augustynek

ARCHIWUM PROWINCJI POLSKI POŁUDNIOWEJ
TOWARZYSTWA JEZUSOWEGO W KRAKOWIE
ORCID: 0000-0003-4958-9007

ABSTRACT

Board of the Małopolska Province of the Society of Jesus (1926–1939)

The article aims to discuss the board of the Małopolska Province of the Society of Jesus. It presents the responsibilities of the Provincial Ministers, the profiles of each Provincial, and the work undertaken by them. The scope of duties of people appointed to offices in the provincial curia and collaborating with provincial and curia officials was also discussed. Also described in the text: Provincial Congregations, issues discussed by delegates, and postulates submitted to them.

KEY WORDS: Stanisław Cisek, Władysław Jankiewicz, Włodzimierz Konopka, Władysław Lohn, Jesuits

SŁOWA KLUCZOWE: Stanisław Cisek, Władysław Jankiewicz, Włodzimierz Konopka, Władysław Lohn, jezuici

W 1926 r. generał zakonu jezuitów o. Włodzimierz Ledóchowski na terenie II Rzeczypospolitej utworzył dwie nowe jednostki zakonu. Były to Prowincja Małopolska i Prowincja Wielkopolsko-Mazowiecka Towarzystwa Jezusowego. Na czele obu tych prowincji mianował prowincjałów, którzy kierowali nimi, mając pełnię władzy.

Prowincją Małopolską Towarzystwa Jezusowego do 1939 r. rządziło czterech prowincjałów. Byli to ojcowie: Władysław Jankiewicz (1926–1928), Stanisław Cisek (1928–1931), Włodzimierz Konopka (1931–1935) i Władysław Lohn (1935–1947). Przełożeni Prowincji Małopolskiej mieszkali w rezydencji św. Barbary na Małym Rynku 8 w Krakowie.

1. Prowincjałowie

Pierwszym prowincjałem Prowincji Małopolskiej został o. Władysław Jankiewicz¹. Urodził się dnia 1 lipca 1883 r. w Chrości, k. Niepołomic. Do zakonu wstąpił 2 lipca 1898 r. w Starej Wsi. Studiował filozofię (1902–1905) w Nowym Sączu i teologię (1908–1912) w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał 2 lipca 1911 r. w Krakowie. Był wieloletnim profesorem: fizyki i matematyki (1906–1908), metafizyki (1912–1913), kosmologii (1915–1920) w Nowym Sączu oraz kosmologii (1914–1915) w Krakowie. W Kaliszu pełnił funkcję duchownego (1920–1922) oraz mistrza nowicjatu (1922–1924), następnie (1924–1925)

¹ Por. Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, sygn. 1915, Nominacja generała zakonu o. W. Ledóchowskiego dla o. W. Jankiewicza na prowincjała Prowincji Małopolskiej, Rzym, 31 VII 1926, s. 120 (dalej: ATJKr); *Catalogus Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu anni 1927*, Cracoviae 1926 (dalej: CPM).

2 Por. S. Bednarski, *Biblioteka Prowincji Małopolskiej*, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1928–1929, t. 9, nr 52, s. 75–79 (dalej: NW).

3 W. Ledóchowski, *Primus Assisten Slavicus constituitur et renuntiat*, „Acta Romana Societatis Iesu” 1928–1931, vol. 6, fasc. 2 (1929), s. 335.

4 L. Grzebień, *Słownik jezuitów polskich 1564–1990*, t. 4, Kraków 1993 (mps), s. 198.

5 T. Bzowski, K. Drzymała, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 4, Kraków 1982, s. 87.

6 Por. ATJKr, sygn. 4543 (kopia z Archivum Romanum Societatis Iesu, sygn. 1018-I, 25), S. Sopuch, List do generała zakonu o. Włodzimierza Ledóchowskiego, Warszawa, 24 V 1926, s. 24–26.

7 ATJKr, sygn. 1915, Nominacja generała zakonu o. W. Ledóchowskiego dla o. W. Jankiewicza na prowincjała Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, Rzym, 12 III 1928, s. 121.

był socjuszem prowincjała. W latach 1925–1926 był wiceprowincjałem małopolskim, następnie prowincjałem małopolskim (1926–1928) i prowincjałem wielkopolsko-mazowieckim (1928–1929). Na początku 1928 r. za zgodą generała zakonu o. Ledóchowskiego o. Jankiewicz zarządził utworzenie Biblioteki Prowincji Małopolskiej w Krakowie². W dniu 16 lipca 1929 r. został pierwszym asystentem nowo powstałej Asystencji Słowiańskiej w Rzymie³. Po nagłej i ciężkiej chorobie nowotworowej zmarł dnia 21 listopada 1930 r. w Rzymie⁴. Był bardzo lubiany przez współbraci. Sam odnosił się do nich z szacunkiem, otwartością i szczerością. Był stosunkowo młody, kiedy obejmował kolejne ważne funkcje w zakonie. Cieszył się pełnym zaufaniem przełożonych, pełniąc przydzielone mu obowiązki⁵. Prowincjałat o. Jankiewicza, wliczając jego wiceprowincjałstwo w latach 1925/1926, trwał do początku 1928 r.. Najważniejszym dokonaniem tej kadencji było sprawne przeprowadzenie procesu rozdziału prowincji. Ustalone zostały zasady dotyczące wyjazdów, prac i finansów między nowymi prowincjami podejmującymi działalność po ostatecznym podziale⁶.

Generał zakonu 12 marca 1928 r. mianował o. Jankiewicza prowincjałem Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, a na jego miejsce w Krakowie powołał o. Stanisława Ciska⁷. Urodził się on 6 maja 1884 r. w Załężu, k. Rzeszowa. Do nowicjatu w Starej Wsi wstąpił 22 września 1899 r.. Studiował w Nowym Sączu filozofię (1906–1908), a w Krakowie – teologię (1910–1914). Dnia 22 czerwca 1913 r. otrzymał święcenia kapłańskie w Krakowie. W latach 1908–1910 był profesorem języka greckiego w Chyrowie, w okresie 1915–1918 – profesorem etyki i socjologii w Nowym Sączu i rektorem (1918–1920), a następnie (1920–1925) rektorem w Chyrowie i sekretarzem wiceprowincjała małopolskiego (1925/1926). W latach 1926–1928 sprawował urząd rektora kolegium krakowskiego. Po prowincjalacie (1928–1931) w latach 1934–1938 pełnił funkcję superiora we Lwowie, a potem rektora w Chyrowie (1938–1939). Podczas wojny był

operariuszem⁸ w Nowym Sączu (1940–1941), superiorem w Kołomyi (1941–1942), Nowym Sączu (1942–1948) i Opolu (1948–1957), a następnie ponownie operariuszem w Nowym Sączu, gdzie zmarł 8 maja 1960 r.⁹ Ojciec Cisek wykazywał uzdolnienia w wielu dziedzinach i cieszył się dobrą opinią u młodzieży zakonnej. Z racji swoich zalet często obejmował funkcje przełożonego. Znany był z doskonałych kazań i rekolekcji, jakie głosił dla mężczyzn i zakonników¹⁰.

Trzecim przełożonym prowincji został mianowany o. Włodzimierz Konopka. Urodził się we Lwowie 5 września 1888 r. Do zakonu wstąpił 6 września 1907 r. w Starej Wsi. W Nowym Sączu studiował filozofię (1909–1912), a teologię w Krakowie i Czechowicach (1912–1918). Dnia 4 listopada 1917 r. otrzymał święcenia kapłańskie. W prowincji pełnił funkcję ministra w Chyrowie (1920–1923), rektora w Nowym Sączu (1923–1925) i Chyrowie (1925–1929). Kolejno obejmował urzędy superiora we Lwowie (1929–1930), rektora w Satmar, w Rumunii (1930–1931) i w końcu prowincjała (1931–1935). Po prowincjalstwie został instruktorem trzeciej probacji we Lwowie (1936–1939). Podczas wojny był mistrzem nowicjatu w Starej Wsi (1939–1940) i instruktorem trzeciej probacji (1940–1941) oraz rektorem w Krakowie (1941–1944). W 1944 r. został aresztowany przez gestapo i uwięziony w Krakowie, w więzieniu przy ulicy Montelupich, skąd przeniesiono go do Rogoźnicy Śląskiej i Bergen-Belsen. Przebywał tam do 1945 r. Od 1946 r. pracował w duszpasterstwie w Niemczech i USA. Pełnił funkcję rektora Kolegium Polskiego w Rzymie (1948–1953). Do Polski wrócił w 1962 r. Zmarł w Starej Wsi 5 listopada 1964 r.¹¹ Za jego rządów wzrósł w prowincji kult Andrzeja Boboli dzięki inicjowaniu różnych nabożeństw, przybliżaniu wiernym jego sylwetki oraz drukowaniu artykułów poświęconych osobie męczennika¹².

W dniu 13 listopada 1935 r. generał zakonu mianował o. Władysława Lohna czwartym przełożonym Prowincji Małopolskiej¹³. Ojciec Lohn urodził się 5 kwietnia 1889 r.

8 Operariusz – określenie funkcji, która nie wiąże się ze sprawowaniem konkretnego urzędu w zakonie. Jego rolą jest praca w kościele w charakterze duszpasterza, najczęściej w parafii lub w ramach jakiegoś dzieła duszpasterskiego. Niektórzy z jezuitów w ramach dodatkowej pracy w świątyni jako kaznodzieje i spowiednicy również są nazywani operariuszami. Bardziej znanym i powszechnym terminem kościelnym odpowiadającym operariuszowi jest wikary. Jezuiti używają tych dwóch określeń zamiennie, z pierwszeństwem nazwy operariusz. Zob. J. Kołacz, *Słownik języka i kultury Jezuitów Polskich*, Kraków 2006, s. 191.

9 Zob. L. Grzebień, *op.cit.*, t. 2, s. 136–137.

10 K. Drzymała, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 2, Kraków 1982, s. 83.

11 Zob. L. Grzebień, *op.cit.*, t. 5, s. 189.

12 ATJKr, sygn. 1425, List Przełożonego Generalnego o. W. Ledóchowskiego do prowincjała o. W. Konopki, Rzym, 21 VI 1932, s. 251–253.

13 ATJKr, sygn. 1402, o. W. Konopka, Okólnik prowincjalSKI, Kraków, 13 XI 1935, s. 355.

¹⁴ Zob. L. Grzebień, *op.cit.*, t. 6, s. 221; T. Bzowski, K. Drzymała, *op.cit.*, s. 107–108.

¹⁵ J. Kołacz, *op.cit.*, s. 298.

w Gorzkowie, k. Bochni, a do zakonu wstąpił 18 marca 1904 r. w Starej Wsi. Następnie studiował filozofię w Nowym Sączu (1910–1913) i teologię w Czechowicach (1915–1919). Święcenia kapłańskie otrzymał 17 czerwca 1917 r. w Czechowicach. W latach 1919–1921 odbył studia doktoranckie z teologii fundamentalnej i dogmatycznej na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Następnie, w 1922 r. został wykładowcą teologii w Krakowie. W 1926 r. mianowano go rektorem nowo otwartego kolegium Bobolanum w Lublinie. Po dwóch latach wyjechał do Rzymu, gdzie został wykładowcą teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim. Powrócił do Polski w 1934 r. i podjął wykłady w lubelskim Bobolanum. W 1935 r. został przełożonym Prowincji Małopolskiej i z powodu wojny pełnił tę funkcję najdłużej ze wszystkich swoich poprzedników, bo aż do 1947 r. Za jego rządów przeprowadzono trudny proces podziału Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie i zorganizowania go na nowo w tym samym mieście oraz utworzenia nowego – w Warszawie. Wybudowano w Częstochowie dom rekolekcyjny oraz sprowadzono do Polski z Rzymu relikwie św. Andrzeja Boboli, którego kanonizacja miała miejsce w 1938 r. W roku 1936 obchodzono uroczyste jubileusz 400. rocznicy urodzin wielkiego jezuita o. Piotra Skargi. W okresie wojennym o. Lohn umiejętnie i sprawnie kierował prowincją oraz jej reorganizacją. Był wtedy też organizatorem tajnego nauczania i pomocy materialnej. Po upływie kadencji prowincjała, w okresie 1948–1956 pełnił funkcję dyrektora Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy. Był autorem wielu dzieł z zakresu teologii. Zmarł dnia 3 grudnia 1961 r. w Krakowie¹⁴.

2. Obowiązki prowincjałów

Jednym z obowiązków prowincjałów było coroczne odwiedzanie i kontrolowanie życia każdej wspólnoty lokalnej w prowincji¹⁵. Wizytacje w domach prowincji na terenie Polski zazwyczaj zaczynały się z początkiem

roku, a kończyły – przed lub w trakcie wakacji. Na czas wizytacji prowincjała zastępował socjusz lub rektor kolegium krakowskiego¹⁶. Prowincjał wizytował też domy znajdujące się w Rumunii w ramach tamtejszej misji. W 1926 r. wizytacje rumuńskich placówek odbywały się na przełomie listopada i grudnia. Na ten czas prowincjał wyznaczał także jednego z ojców w randze wiceprowincjała, który zarządzał prowincją aż do jego powrotu. Mógł to być np. socjusz prowincjała. Stałą regułą było rozpoczęcie wizytacji placówek znajdujących się w Polsce z początkiem roku, a w Rumunii – jesienią. Zdarzało się, że prowincjał rozpoczął coroczną wizytację domów, ale ze względu na ważne okoliczności musiał ją przerwać¹⁷.

Prowincjałowie małopolscy wizytowali również placówki w Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, w których przebywali i uczyli się scholastycy z Prowincji Małopolskiej (Pińsk, Lublin). Ta sama reguła dotyczyła prowincjałów Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, którzy przyjeżdżali do Prowincji Małopolskiej na wizytację do swoich scholastyków (Kraków, Stara Wieś). Ponieważ w kolegium krakowskim słuchacze filozofii pochodzili z różnych jezuickich prowincji, na wizytację przyjeżdżali też ich prowincjałowie¹⁸. Po usamodzielnieniu się i odłączeniu Wiceprowincji Rumuńskiej prowincjał wizytował już tylko placówki na terenie Polski, łącznie z Zaolziem, które przyłączono do Polski i gdzie jezuici polscy objęli placówkę w Cieszynie.

Tytułem przykładu można podać plan ostatniej wizytacji przeprowadzonej w 1939 r. przez prowincjała o. Lohna. Przedstawia się on następująco: 2 stycznia – 8 lutego: kolegium w Krakowie i Staniątki, 8–14 lutego: rezydencja św. Barbary w Krakowie, 14–17 lutego: rezydencja św. Stanisława Kostki w Krakowie, 18–24 lutego: małe seminarium w Nowym Sączu, 24–28 lutego: rezydencja i parafia w Nowym Sączu, 1 marca – 1 kwietnia: kolegium w Chyrowie, 2–11 kwietnia: pobyt w Krakowie, 12–19 kwietnia: rezydencja we Lwowie, 19–26 kwietnia: dom rekolekcyjny we Lwowie, 27 kwietnia – 1 maja:

16 Por. ATJKr, sygn. 1402, o. W. Janiewicz, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 11 XI 1926, s. 267; ATJKr, sygn. 1402, o. W. Lohn, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 14 XI 1935, s. 356; ATJKr, sygn. 1425, o. S. Cisek, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 6 X 1928, s. 168.

17 Był okres Wielkiego Postu i domy miały bardzo dużo pracy, a jednocześnie brakowało dostatecznej liczby ojców do tak wielu zadań. Sąd prowincjał w ramach prac pastnych wspierał od 25 lutego do 2 kwietnia 1929 r. kolejno placówki we Lwowie (dom rekolekcyjny), Kołomyi, Stanisławowie, Nowym Sączu (małe seminarium) i Krakowie. Wizytacje zostały przerwane w 1930 (pierwszy wizytowany dom był w rumuńskim Satu Mare) i 1933. Zob. ATJKr, sygn. 1425, o. S. Cisek, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 20 II 1929, s. 186; ATJKr, sygn. 1425, Rozkład wizyt domów Prow. Małopolskiej w r. 1930, s. 206; ATJKr, sygn. 1425, Rozkład wizyt domów Prowincji Małopolskiej w roku 1933, s. 259.

18 Por. *Z Pińska*, NW 1926–1927, nr 48, s. 309–311; *Z kolegium krakowskiego*, NW 1928–1929, t. 9, nr 53, s. 156–157; *Kronika. Kraków – Kolegium*, NW 1930–1934, t. 10, nr 63, s. 463; M.M., *Kronika: Stara Wieś*, NW 1930–1934, t. 10, nr 64, s. 521; *Kraków. Kolegium*, „Wiadomości z Prowincji” 1937, r. 3, nr 1, s. 9; ATJKr, sygn. 1482, Kraków – kuria prowincjalnska. Djariusz okręgu małopolskiego Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 10 października 1925 do 30 września 1939, s. 83.

¹⁹ ATJKr, sygn. 2275, Rozkład wizyt domów Prow. Małopolskiej w roku 1939.

²⁰ Por. ATJKr, sygn. 1931, Memoriale visitationis Collegii et Convictus Chyrowiensis 1934, Chyrów, 1 II 1934, s. 8–10; *ibidem*, Memoriale Visitatio-nis Domus Dziedzicensis 1934, Kraków, 20 VI 1934, s. 18–19, *ibidem*, Memoriale visitationis Domus Kolomyjensis 1934, [b.r.], s. 39, *ibidem*, Memoriale Visitationis Collegii Cracoviensis 1934, Kraków, 27 VI 1934, s. 42–42v, *ibidem*, Memoriale Visitationis Collegii Cra-coviensis an. 1937, Kraków, 8 II 1937, s. 45, *ibidem*, Memoriale Visitationis Domus Cracoviensis ad s. Barbarae 1934, Kraków, 15 X 1934, s. 67–67v, *ibi-dem*, Memoriale visitationis Domus III Probationis et Exercitorium 1934, [b.r.], s. 76–76v, *ibidem*, Memoriale visitatio-nis Domus Neosandecensis 1934, 19 IV 1934, s. 88, *ibidem*, Memoriale visita-tionis domus Stanislapolitanae 1934, [b.r.], s. 113.

²¹ Por. *ibidem*, Memoriale visitatio-nis Collegii Staraviesiensis 1934, 23 II 1934, s. 116–116v; *ibidem*, Memoriale visitationis Collegii Staraviesiensis 1934, Kuchnia, ogród, folwark, 22 II 1934, s. 117–119.

rezydencja i parafia w Kochawinie, 1–8 maja: rezyden-cja w Stanisławowie, 8–12 maja: rezydencja w Kołomyi, 12–15 maja: rezydencja w Tarnopolu, 16–31 maja: kole-gium w Starej Wsi, 1–5 czerwca: dom rekolekcyjny w Czę-stochowie, 5–10 czerwca: rezydencja i parafia w Rudzie Śląskiej, 10–14 czerwca: dom rekolekcyjny w Dziedzic-ach, 14–19 czerwca: rezydencja i parafia w Cieszynie, 20–26 czerwca: rezydencja w Zakopanem¹⁹.

Po wizytacji domu prowincjał pisał memoriał wizyta-cyjny dla placówki, w którym przedstawiał swoje uwagi i zalecenia. Memoriały skupiały się głównie na sprawach związanych z prowadzeniem domu i zarządzaniem nim, posługą i administrowaniem w świątyniach oraz rela-cjami panującymi wewnątrz wspólnot, a także ze świec-kimi. Prowincjał zalecał np. przestrzeganie dyscypliny porządku dnia w domach, trzymanie się wyznaczonych przez przepisy zakonne reguł (odprawianie ćwiczeń duchownych i rachunku sumienia), przypominał o za-chowaniu klauzury, milczenia. Zwracał uwagę np. na czytanie przy posiłkach, zachowanie porządku i czystości w kościele, zależność współbraci w karności zakonnej względem przełożonych lokalnych. Podczas wizytacji kolegium krakowskiego w 1937 r. zalecał studiującym filozofię scholastykom zachowanie spokoju i wyzbycie się głośnego zachowania podczas gier i zabaw, a także milczenie podczas przerw między wykładami. W innych memoriałach polecał ojcom i klerykom, aby chodzili w biretach na mszę świętą oraz do refektarza, zachęcał do czytania żywotów zmarłych jezuitów i codziennej za-nich modlitwy, zalecał wstawanie i udawanie się na spo-czynek o stałych porach²⁰. W 1934 r. w Starej Wsi zakazał całkowicie jakichkolwiek gier i zabaw, jazdy na nartach i sankach do odwołania. Dawał też wskazówki i uwagi dotyczące prowadzenia kuchni (oszczędności i rozsądne gospodarowanie pieniędzmi), ogrodu (jak ma wyglądać w nim praca, kto ma go nadzorować i jakie plony mają być z niego uzyskiwane) i folwarku (co hodować i upra-wiać oraz w jakich ilościach)²¹.

Uwagi i zalecenia prowincjała były kierowane wyłącznie do poszczególnych domów lub jezuitów, chyba że coś obowiązywało w całej prowincji. Kończąc doroczną wizytację domów, prowincjał wydawał dyspozycje dla prowincji dotyczące składu personalnego poszczególnej placówki. W nich też zawarte były informacje na temat funkcji, jakie poszczególne osoby obejmowały w danym domu²². Co roku każda prowincja jezuitska na świecie przygotowywała do publikacji Katalog Prowincji. Zawierał spis wszystkich domów i jezuitów, którzy w nich mieszkali²³.

Prowincjałowie, aby usprawnić komunikację i przekazywanie swoich zarządzeń, posyłali do wszystkich placówek tzw. okólniki prowincjałskie, których treść miała być przedstawiana jezuitom. Oprócz zarządzenia w okólnikach znajdowały się również polecenia wydane dla całego zakonu przez generała. Jego zarządzenia, podobnie jak prowincjałów, jako dział urzędowy były też zamieszczane w periodykach „Nasze Wiadomości” i „Wiadomości z Prowincji” przeznaczonych tylko do użytku członków zakonu²⁴. Zawierały one również listy prowincjałskie kierowane przeważnie do przełożonych z uwagami i zaleceniami od prowincjała. W każdym domu prowincjał wyznaczał konsultora domowego, który miał regularnie pisać listy do prowincjała ze szczegółowymi informacjami na temat tego, co dzieje się w domu, jakie są relacje między jezuitami, czy pojawiły się jakieś problemy, czy praca duszpasterska w kościele była należycie prowadzona, czy wystąpiły kłopoty finansowe lub jakieś inne sprawy, o których prowincjał powinien wiedzieć²⁵. Zdarzało się, że prowincjałowie musieli ponaglać konsultorów, aby nie zaniedbywali posyłania w określonych terminach listów konsultorskich do generała zakonu.

Prowincjałowie przedstawiali biskupom ordynariuszom ojców do objęcia urzędu proboszcza i wikarych. Zakon musiał dostosowywać się do prawa kanonicznego. W Towarzystwie Jezusowym zasady funkcjonowania tego typu placówek regulowały przepisy zawarte w *Epitome*.

22 W lipcu 1935 r. prowincjał zadecydował, aby dyspozycje Prowincji Małopolskiej były drukowane w „Naszych Wiadomościach”. Stąd osobna dyspozycja ogólna nie była już posyłana do domów. Zob. ATJKr, sygn. 1427-III, o. W. Konopka, Okólnik prowincjałski, Kraków, 12 VII 1925, s. 639.

23 *Katalog prowincji* [w:] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564–1996*, L. Grzebień (oprac.), Kraków 1996, s. 272–273.

24 „Nasze Wiadomości” ukazywały się od 1904 do 1938 r. Zamieszczano w nich artykuły teoretyczne, historyczne związane z prowincją, jej członkami i całym Towarzystwem. Prezentowano w nich relacje i listy z misji ludowych i zagranicznych. Zawierały one też informacje bieżące z prowincji, nekrologi oraz krótkie relacje i sprawozdania z życia poszczególnych domów prowincji. Redaktorami naczelnymi periodyku w omawianym okresie byli ojcowie: Józef Andrasz (1923–1928), Józef Pachucki (1928–1930), Stanisław Bednarski (1931–1936) i Józef Krzyszkowski (1936–1938). „Wiadomości z Prowincji” zaczęto wydawać w 1935 r. i zawierały najbardziej istotne informacje, komunikaty czy też dyspozycje dla członków prowincji. Redaktorami naczelnymi byli ojcowie: Stanisław Bednarski (1935–1937), Józef Krzyszkowski (1937–1938) i Michał Jagusz (1939). Ukazywały się do 1939 r. Zob. „Nasze Wiadomości” [w:] *Encyklopedia wiedzy...*, s. 452–453.

25 Por. ATJKr, sygn. 1377-I, Kopec Jan TJ, Listy konsultorskie z lat 1933–1936 i kopia listu do o. prowincjała z 1938 r., s. 26–75.

26 Por. ATJKr, sygn. 1431, Odpis dekretu bp. S. Adamskiego w sprawie duszpasterstwa parafialnego przy kościele N. Marii Panny w Rudzie, Katowice, 9 V 1934, s. 351–352; *Epitome Instituti Societatis Iesu, Romae* 1931, nr 586–591.

27 ATJKr, sygn. 1482, Kraków – kuria prowincjańska..., s. 77, 117, 123v–124, 126v–127, 130v–132v, 134–135, 137–138, 140–140v, 145–146v, 148–149, 151v, 153–154, 158–159, 161, 162v, 166.

28 *Ibidem*, s. 65–67, 92v, 95.

29 I. Nowakowski, *Nasi na misyjnym kongresie w Poznaniu*, NW 1926–1927, t. 8, nr 49, s. 357–360.

30 *Zjazd naszych oo. moderatorów w Krakowie*, NW 1926–1927, t. 8, nr 50, s. 421.

Opierały się one na kodeksie prawa kanonicznego. Stąd objęcie parafii przez proboszcza jezuitę musiało zostać przeprowadzone na mocy tego prawa oraz diecezjalnego. Ordynariusz musiał zatwierdzić te kandydatury. Władzę zwierzchnią nad jezuitami pracującymi duszpastersko w parafiach miał prowincjał oraz ordynariusz diecezji. W sprawie domu zakonnego i zakonnej dyscypliny podlegali prowincjałowi, a w sprawie duszpasterstwa i zarządu nad majątkiem parafialnym – biskupowi ordynariuszowi²⁶.

Jezuici utrzymywali kontakt i spotykali się osobiście z arcybiskupami: Bolesławem Twardowskim i Adamem Sapiehą, oraz biskupami: Stanisławem Adamskim, Juliuszem Bieńkiem, Teodorem Kubiną, Franciszkiem Lisowskim, Anatolem Nowakiem, Stanisławem Rospondem, Adolfem Szelążkiem i greckokatolickim biskupem przemyskim Jozafatem Kocyłowskim. Podczas spotkań omawiano sprawy istotne dla Kościoła katolickiego i jezuitów pracujących w diecezjach przez nich zarządzanych. Szczególnie przychylny dla prowincji był biskup ordynariusz diecezji przemyskiej Anatol Nowak²⁷.

Prowincjałowie głosili także konferencje dla ojców i braci, prowadzili rekolekcje, pomagali w pracach misyjnych, zaszczycali uroczystości jubileuszowe, spotykali się na wspólnych naradach dotyczących spraw prowincji²⁸.

Oprócz załatwiania spraw personalnych, które dotyczyły każdego członka prowincji i poszczególnych placówek, prowincjałowie uczestniczyli w konferencjach lub kongresach. W 1926 r. zarządzający nowymi prowincjami na terenie Polski uczestniczyli wraz z grupą jezuitów w Kongresie Misyjnym w Poznaniu. Obecnych na nim było wielu biskupów, zakonników, księży i misjonarzy z różnych krajów związanych bezpośrednio lub pośrednio z pracą i propagowaniem działalności misyjnej²⁹. W roku 1927 prowincjałowie z obu prowincji wzięli udział w drugim zjeździe ojców moderatorów Sodalicii Mariańskich w Krakowie³⁰. Pierwszy odbył się jeszcze przed podziałem Prowincji Polskiej, w roku 1921.

Trzeci natomiast z ich udziałem – w 1933 r. w Chyrowie. Prowincjałowie brali też udział w wydarzeniach ważnych nie tylko dla prowincji, ale i Kościoła, czego przykładem jest czynny udział prowincjała o. Lohna w dniach 21 i 22 września 1938 r. w synodzie archidiecezji krakowskiej³¹.

Zdarzało się, że prowincjał wyjeżdżał za granicę w sprawach ważnych dla Towarzystwa. W 1932 r. prowincjał o. Włodzimierz Konopka pojechał do Rużomberka w Wiceprowincji Słowackiej na uroczystość otwarcia domu nowicjackiego. Był też tam o. Antoni Prešeren – nowy asystent Asystencji Słowiańskiej Towarzystwa, do której należała Prowincja Małopolska³².

3. Kongregacje prowincji

Zgodnie z konstytucjami zakonu w prowincji musiały odbywać się co trzy, cztery lata kongregacje prowincji³³. Zwolowali je prowincjałowie i formułowano na nich postulaty do generała zakonu lub kongregacji generalnej³⁴, wybierano prokuratora mającego udać się na kongregację prokuratorów³⁵. Brali w niej udział w większości jezuiti będący profesami czterech ślubów, rektorzy kolegiów i większych domów. Kongregacja prowincji musiała się też odbyć po śmierci generała zakonu, aby wybrać delegatów, którzy wraz z prowincjałem mieli udać się na kongregację generalną. Warto dodać, że kongregacja prowincji nie posiadała żadnej jurysdykcji³⁶.

Pierwsza kongregacja Prowincji Małopolskiej zwołana była na dzień 5 czerwca 1927 r. w kolegium w Chyrowie³⁷. Uczestniczyło w niej 40 ojców wraz z prowincjałem³⁸. Omawiano wówczas stan prowincji oraz m.in. zwołanie konferencji w sprawie Sodalicii Mariańskich. Wybrano także prokuratora prowincji, którym został o. Stanisław Cisek³⁹.

Dnia 1 lipca 1930 r. w Chyrowie odbyła się druga kongregacja Prowincji Małopolskiej. Zjechało na nią 40 ojców z całej prowincji⁴⁰. Podczas obrad ustalono, jakie

31 R. Moskała, *Trzeci Zjazd oo. moderatorów Sodalicii Mariańskich (Chyrowo 20 i 21 kwietnia 1933 r.)*, NW 1930–1934, t. 10, nr 63, s. 441–454.

32 ATJKr, sygn. 1482, Kraków – kuria prowincjałowska..., s. 86.

33 Kongregacja prowincji – zjazd, zebranie, konferencja delegatów wybranych spośród członków danej prowincji zbierająca się co trzy lata. Wybierano na niej przedstawiciela zwanego prokuratorem, który reprezentował prowincję na kongregacji prokuratorów. Tam przedstawiano i omawiano aktualne problemy prowincji. Kongregację prowincji zwoływano też po to, aby wybrać delegatów, którzy wraz z prowincjałem uczestniczyli w kongregacji generalnej. Zob. *Kongregacja prowincji [w:] Encyklopedia wiedzy...*, s. 299 ; J. Kołacz, *op.cit.*, s. 149–150.

34 Kongregacja generalna – zjazd, zebranie, konferencja delegatów, którzy zostali wybrani spośród wszystkich prowincji i regionów Towarzystwa. Było to ciało prawodawcze i najwyższy organ władzy ustawodawczej. Kongregacja tworzyła prowincjałowie i delegaci zebrani w Rzymie po to, aby wybrać nowego generała lub omówić najważniejsze sprawy dla całego zakonu. Zob. J. Kołacz, *op.cit.*, s. 148–149.

35 Kongregacja prokuratorów – zjazd, zebranie, konferencja prokuratorów. Kongregacja ta miała zdecydować, czy należy zwoływać kongregację generalną, aby poinformować generała zakonu o stanie prowincji oraz o ich postulatach i potrzebach. Prokuratorzy dostarczali więc do Rzymu podstawowy materiał archiwalny w postaci katalogów trzyletnich, ostatnich wyciągów z historii domów i nekrologów oraz przedstawiali generałowi zakonu postulaty kongregacji prowincji. Podczas kongregacji generał zakonu zapoznawał się z poszczególnymi sprawami na

indywidualnych spotkaniach z prokuratorami. Zob. *Kongregacja prokuratorów* [w:] *Encyklopedia wiedzy...*, s. 299.

36 *Ibidem*.

37 Por. ATJKr, sygn. 1402, o. W. Jankiewicz, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 11 II 1927, s. 274–274v; ATJKr, sygn. 1798, Kraków – kuria prowincjalnska..., s. 42.

38 Byli to, według listy, ojcowie profesji: Władysław Jankiewicz – prowincjał, Felix Zosel, Antoni Stopa, Konstanty Czajkowski, Feliks Wierciński, Włodzimierz Żukotyński, Stanisław Siarkowski, Józef Gliwa, Kazimierz Bisztyga, Ignacy Gruszczyński, Wojciech Szmyd, Jan Haniewski, Augustyn Wilhelm, Wojciech Trubak, Jan Sobaś, Józef Machowski, Jan Rusinowicz, Karol Krokoszyński, Stanisław Krzyżanowski, Stanisław Cisek, Józef Bok, Augustyn Dyla, Mariusz Skibniewski, Andrzej Żukowicz, Szymon Jarosz, Alfons Schinke, Józef Krzyszkowski, Franciszek Kwiatkowski, Władysław Lohn, Stanisław Podoleński, Romuald Moskała, Otto Farrenkopf, Walenty Prokulski, Władysław Ochędzko, Włodzimierz Konopka, oraz ojcowie koadiutorzy: Józef Lipski, Piotr Jost, Jan Mayer, Józef Bury, Franciszek Kałuża. Zob. ATJKr, sygn. 1402, o. W. Jankiewicz, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 11 II 1927, s. 274.

39 Por. *ibidem*, o. W. Jankiewicz, Okólnik prowincjalnski, Kraków, 28 XI 1927, s. 131.

40 Byli to, według listy, ojcowie profesji: Stanisław Cisek – prowincjał, Antoni Stopa, Alojzy Warol, Feliks Wierciński, Włodzimierz Żukotyński, Stanisław Siarkowski, Kazimierz Bisztyga, Ignacy Gruszczyński, Michał Barglewski, Wojciech Szmyd, Jan Haniewski, Augustyn Wilhelm, Wojciech Trubak, Jan Sobaś, Józef Machowski, Jan Rusinowicz,

postulaty zostaną przedstawione w Rzymie na zbliżającej się kongregacji prokuratorów, gdzie prowincję reprezentował o. Franciszek Kwiatkowski. Były to: sprawa Dzieła Pisarzy w Krakowie, otwarcie małego seminarium na misji rumuńskiej, włączenie do kalendarza liturgicznego prowincji Święta Matki Boskiej Jasnogórskiej, promowanie nauk pedagogicznych w Towarzystwie, ustanowienie św. Stanisława Kostki patronem młodzieży często przystępującej do komunii świętej. Do większości postulatów generał był nastawiony przychylnie i podjął starania, aby niektóre z nich zostały zatwierdzone w kurii rzymskiej⁴¹. Podczas swego pobytu w Rzymie o. Kwiatkowski szerzej poruszał też z generałem kwestie wydawania czasopism. Rozmawiano również na inne tematy. Przełożony generał zalecał, aby ostrożnie wprowadzać w prowincji kult o. Jana Beyzyma. Ojciec Ledóchowski również był świadom problemów, z jakimi boryka się prowincja, zwłaszcza związanych z misjami w Rodezji Północnej i Rumunii, wynikających z ogromu prac duszpasterskich. W tym okresie żadna inna jednostka Towarzystwa nie prowadziła tak wielu dzieł jak Prowincja Małopolska⁴².

W dniach 3–6 lipca 1933 r. w Chyrowie odbyła się trzecia z kolei kongregacja prowincji, na której oprócz przedstawienia i omówienia podstawowych spraw wybrano o. Augustyna Dylę na prokuratora prowincji, reprezentującego ją na kolejnej kongregacji prokuratorów⁴³.

W 1936 r. kongregacji prowincji nie zwołano, ponieważ nie była przewidziana mająca się odbyć zwyczajowo kongregacja prokuratorów. Powodem tej decyzji była zaplanowana kongregacja generalna w 1938 r. Pomimo tego prowincjał zalecił, aby wszystkie domy przygotowały i przesłały dokumenty informacyjne, które miały być wysłane do Kurii Generalnej w Rzymie. Do nich należały: historie domów za lata 1933, 1934, 1935, zestawienia rachunkowe (przychody – rozchody) domów za rok 1935 oraz wykaz prac apostołskich od 1933 r.⁴⁴

Kolejna kongregacja prowincji miała miejsce w dniach 23–27 grudnia 1937 r. w Chyrowie. Głównym jej zadaniem

było tym razem wybranie przedstawicieli prowincji na mającą się zacząć dnia 11 marca 1938 r. kongregację generalną⁴⁵. Była to ostatnia z kongregacji, jaką udało się zwołać Towarzystwu przed wybuchem wojny. Następne były zwoływane dopiero po 1945 r.

W celu usprawnienia prac prowincji, zwłaszcza jednolitego postępowania jezuitów pracujących w kościołach i stowarzyszeniach, generał Ledóchowski pozwolił na zorganizowanie dwóch zjazdów przełożonych lokalnych z prowincji w 1928 r. Była to praktyka niespotykana w zakonie. Prowincja istniała raptem dwa lata i prowadziła już bardzo dużo prac i dzieł. Pierwszy zjazd przełożonych odbył się w dniach 21–22 listopada 1928 r. w rezydencji św. Barbary w Krakowie na Małym Rynku dla przełożonych z zachodniej części prowincji. Drugi – miał miejsce w domu rekolekcyjnym we Lwowie w dniach 28–29 listopada 1928 r. dla przełożonych ze wschodniej części prowincji. Oba zjazdy miały na celu zapoznanie ojców z sytuacją w domach oraz postępowaniem prowadzonych dzieł. Na zjazdach wygłaszano referaty, a następnie dyskutowano nad poruszonymi w nich problemami⁴⁶.

4. Urzędnicy kurii prowincjalskiej i sekretarze prowincjałów

Prowincjałowie w kurii mieli do pomocy braci zakonnych, którzy pełnili funkcje typowo sekretarskie do 1936 r.. Byli to: Jan Paluch (1926–1929), Mateusz Moroz (1929–1932) i Bernard Nierowisz (1932–1936)⁴⁷. Ten ostatni w latach 1935–1939 porządkował narastający zasób archiwalny. Kustoszem Archiwum Prowincji Małopolskiej od 1924 r. był o. Stanisław Bednarski, z przerwą na okres 1929/1930, kiedy to odbywał trzecią probację, a zastępował go o. Teodor Schafflik. Dzięki o. Bednarskiemu zgromadzono w zsobach archiwalnych fotokopie z Archiwum Rzymskiego Towarzystwa Jezusowego oraz Archiwum Watykańskiego. W latach 1935–1939 br. Nierowisz pomagał o. Bednarskiemu i porządkował narastający zasób archiwalny⁴⁸.

Karol Krokoszyński, Stanisław Krzyżanowski, Józef Bok, Augustyn Dyla, Mariusz Skibniewski, Andrzej Żukowicz, Szymon Jarosz, Alfons Schinke, Józef Krzyszkowski, Franciszek Kwiatkowski, Stanisław Podoleński, Romuald Moskała, Walenty Prokulski, Władysław Ochęduszek, Włodzimierz Konopka, Józef Godaczewski, Wiktor Macko, Jan Dorda, Władysław Błaszczyk, Ignacy Opiola, Edward Kosibowicz, Stanisław Styś, oraz ojcowie koadiutorzy: Józef Lipski, Józef Pachucki. Zob. ATJKr, sygn. 4233, Acta Congregationis Provinciae Poloniae Minoris habitae in Collegio Chyrovieniensi a. D. 1930 a die 1 usque ad 3 Iulii, s. 25–26.

41 ATJKr, sygn. 4233, Assistentia Slavica 1930, Postulata Provinciae Poloniae Minoris, s. 1–2.

42 ATJKr, sygn. 4233, List o. F. Kwiatkowskiego do prowincjała o. S. Ciska, Kraków, 15 X 1930, s. 4–5.

43 W kongregacji prowincji mieli wziąć udział według listy ojcowie profesii: Włodzimierz Konopka – prowincjał, Eugeniusz Helczyński, Włodzimierz Żukotyński, Stanisław Siarkowski, Kazimierz Bisztyga, Ignacy Gruszczyński, Wojciech Szmyd, Jan Haniewski, Augustyn Wilhelm, Wojciech Trubak, Jan Sobaś, Józef Machowski, Jan Rusinowicz, Karol Krokoszyński, Stanisław Krzyżanowski, Józef Bok, Augustyn Dyla, Mariusz Skibniewski, Szymon Jarosz, Alfons Schinke, Józef Krzyszkowski, Franciszek Kwiatkowski, Stanisław Podoleński, Romuald Moskała, Walenty Prokulski, Władysław Ochęduszek, Józef Godaczewski, Wiktor Macko, Jan Dorda, Władysław Błaszczyk, Edward Kosibowicz, Stanisław Styś, Eugeniusz Chomrański, Jan Lorenc, Stanisław Bednarski, Józef Kościsz, oraz ojcowie koadiutorzy: Józef Lipski, Łodwik Irsik i Franciszek Kałuża. Alojzy Warol miał uczestniczyć w kongregacji, ale

nie przybył. Zob. ATJKr, sygn. 1482, Kraków – kuria prowincjańska..., s. 99, ATJKr, sygn. 1402, o. W. Konopka, Okólnik prowincjański, Kraków, 1 I 1933, s. 338–338v.

44 ATJKr, sygn. 1402, o. W. Lohn, Okólnik prowincjański, Kraków, 27 XII 1935, s. 357.

45 W kongregacji prowincji wzięli udział, według listy, ojcowie profesji: Władysław Lohn – prowincjał, Włodzimierz Żukotyński, Stanisław Siarkowski, Ignacy Gruszczyński, Wojciech Szmyd, Jan Haniewski, Wojciech Trubak, Jan Sobaś, Józef Machowski, Jan Rusinowicz, Karol Krokoszyński, Stanisław Krzyżanowski, Stanisław Cisek, Józef Bok, Augustyn Dyla, Mariusz Skibniewski, Andrzej Żukowicz, Szymon Jarosz, Józef Krzyszkowski, Franciszek Kwiatkowski, Stanisław Podoleński, Romuald Moskała, Walenty Prokulski, Władysław Ochęduszek, Włodzimierz Konopka, Wiktor Maccko, Józef Godaczewski, Jan Dorda, Władysław Błaszczyk, Ignacy Opióła, Eugeniusz Chomrański, Jan Lorenc, Stanisław Bednarski, Józef Kościsz, Paweł Dzieduszycki, Wojciech Fiut, oraz ojcowie koadiutorzy: Józef Bieda, Józef Płaza i Stanisław Piątek. Zob. ATJKr, sygn. 1482, Kraków – kuria prowincjańska..., s. 99, ATJKr, sygn. 4233, o. W. Lohn, Okólnik prowincjański, [b.r.], s. 37v.

46 Na obu zjazdach porządek obrad i referaty były takie same: Kraków, 21 X, środa: prowincjał o. Stanisław Cisek – *Egzorta o obowiązkach przełożonych*; socjusz o. Jan Mayer – *Praca Naszych w kościele*; o. Józef Pachucki – *Nasze biblioteki*; o. Jan Sobaś – *Praca Naszych w Sodaliczach, Apostolstwo Modlitwy i Bractwie Dobrej Śmierci*; o. Ignacy Miskiewicz – *Opieka przełożonych nad zdrowiem Naszych*. 22 XI, czwartek: o. Michał Barglewski – *Troska*

Obok prowincjała do urzędników kurii prowincjańskiej należał socjusz prowincjała oraz prokurator prowincji. Socjusz, mianowany przez generała, był doradcą, sekretarzem zarządzającym kurialną kancelarią oraz pełnił funkcje admonitora i konsultora prowincji. Musiał być osobą bardzo biegłą w prawie i jezuickim Instytucie⁴⁹. Funkcje socjusza pełnili kolejno ojcowie: Wojciech Stafiej (1926–1928), Jan Mayer (1928–1933) i Andrzej Żukowicz (1933–1939).

5. Prokurator prowincji

Prokurator Prowincji Małopolskiej mieszkał w Krakowie na Małym Rynku w rezydencji św. Barbary lub w kolegium przy ul. Kopernika. Od 1937 r. prokuratorzy Prowincji Małopolskiej byli też prokuratorami misji Broken Hill w Rodezji Północnej⁵⁰. W latach 1926–1927 prokuratorem prowincji był socjusz prowincjała o. Wojciech Stafiej, a po nim, w latach 1927–1937 – o. Władysław Ochęduszek, który pełnił dodatkowo funkcję rewizora dóbr doczesnych domów prowincji. Od 1937 r. prokuratorem prowincji i misji w Broken Hill oraz rewizorem dóbr doczesnych domów prowincji był o. Stanisław Piątek⁵¹.

Prokurator, mimo iż nie uczestniczył w konsultach prowincji, z urzędu brał udział w kongregacjach prowincji. Prowadził księgi rachunkowe i kasowe oraz dziennik rachunkowy, odnotowując w nich właściwie każdy wydatek, jaki musiała ponieść prowincja i jej członkowie. Oprócz standardowych kosztów utrzymania prokurator pokrywał z pieniędzy, jakimi zarządzał, wydatki związane z działalnością jezuitów, ale też przyjmował pieniądze od członków wspólnoty, jakie otrzymali w ramach swojej pracy apostołskiej. Odnotowywał też środki, jakie miały wpływać od domów prowincji, oraz wydatki, np. na rzecz prokuratora generalnego Towarzystwa Jezusowego. Zapisywał stan kont bankowych (Bank PKO, zaciągnięte kredyty), walutowych, arki seminaryjnej⁵², rachunki domów względem prowincji, rachunki obcych prowincji,

misji rodezyjskiej, wydatki na jezuitów (np. kuracje)⁵³. Musiał mieć też na uwadze utrzymanie scholastyków i jezuitów z prowincji przebywających poza jej granicami. Prowadził osobną księgowość w stosunku do scholastyków z innych prowincji przebywających na terenie Prowincji Małopolskiej. Były to wszelkiego rodzaju koszty i wydatki, takie jak chociażby leczenie zębów, kupno leków, okularów, odzieży i wszystkie inne, jakie wynikały z potrzeb młodych jezuitów⁵⁴. Prowadził też szczegółowo korespondencję i rachunkowość z Prowincją Wielkopolsko-Mazowiecką, późniejszą Wiceprowincją Rumuńską oraz z jezuitami polskimi pracującymi w USA, których prowincja też, na ile mogła, wspierała⁵⁵. Prowadzone przez prokuratora księgi pozwalały panować nad przychodami i rozchodami oraz wykonywać szybkie operacje finansowe. Nadmienić należy, iż w początkowym okresie istnienia prowincji prokurator nie odpowiadał za administrowanie arką prowincji⁵⁶. Dopiero w 1937 r. objął ją swoim zwierzchnictwem oraz tzw. arkę misji rodezyjskiej⁵⁷, którą zazwyczaj kierował jezuita odpowiedzialny za arkę prowincji. Prokurator prowincji również zajmował się wszelkimi sprawami dotyczącymi przekazania lub ofiarowania przez darczyńców ich majątków w jakiegokolwiek postaci na rzecz zakonu lub Prowincji Małopolskiej. Do tzw. benefaktorów należały osoby świeckie, ale też duchowne, jak np. księża diecezjalni. Benefaktorzy zapisywali w swych testamentach pieniądze w różnych kwotach, akcje, nieruchomości czy też np. kielichy, ornaty i inne przybory potrzebne do sprawowania posługi w kościele. Przekazywali też na rzecz zakonu darowizny, jednocześnie prosząc np. o odprawienie mszy świętej w intencji własnej lub rodziny. Darowizny te, jako wyraz ostatniej woli osoby chcącej przekazać swój majątek lub jego część, zgodnie z życzeniem miały być przeznaczone np. na misję w Rodezji Północnej, jakiś konkretny dom, jezuitkie dzieło albo np. papieskie dzieło rozkrzewiania wiary⁵⁸.

przełożonych o życie duchowne Naszych i domowników; o. Jan Rostworowski – *Stosunek przełożonych i Naszych do naszego Wydawnictwa*; o. Mieczysław Kuznowicz – *Praca w naszych Stowarzyszeniach społecznych (Zytki)*; prowincjał o. Stanisław Cisek – *Klauzura*; prokurator prowincji o. Władysław Ochęduszek – *Stan finansowy prowincji, władza przełożonych w kwestjach finansowych*; *Zjazdy przełożonych*, NW 1928–1929, t. 9, nr 53, s. 219; ATJKr, sygn. 1423, Porządek dzienny Zjazdu ww. oo. przełożonych we Lwowie w dniach 28 i 29 listopada 1928, s. 133; *ibidem*, Porządek dzienny Zjazdu ww. oo. przełożonych w Krakowie w dniach 21 i 22 listopada 1928, s. 134.

47 CPM 1927, s. 7; CPM 1928, s. 7; CPM 1929, s. 7; CPM 1930, s. 7; CPM 1931, s. 7; CPM 1932, s. 7; CPM 1933, s. 7; CPM 1934, s. 7; CPM 1935, s. 7; CPM 1936, s. 7.

48 CPM 1930, s. 16; J. Paszenda, *Działalność naukowa ks. Stanisława Bednarskiego SJ*, „*Nasza Przeszłość*” 1993, 80, s. 348–349; *Nierowisz Bernard* [w:] *Encyklopedia wiedzy...*, s. 457.

49 *Socjusz* [w:] *Encyklopedia wiedzy...*, s. 629.

50 *Osobiste*, NW 1928–1929, t. 9, nr 51, s. 29.

51 *Ochęduszek Władysław* [w:] *Encyklopedia wiedzy...*, s. 470; *Piątek Stanisław* [w:] *ibidem*, s. 503; *Stafiej Wojciech* [w:] *ibidem*, s. 637.

52 Arka seminaryjna – fundusz, na którym gromadzono środki przeznaczone na utrzymanie i formację jezuitów.

53 Por. ATJKr, sygn. 1979, Kraków – Arca Seminarium. Dziennik kasowy dochodów i rozchodów prokuratora Prowincji Małopolskiej TJ za lata 1935–1938; ATJKr, sygn. 1980, Kraków – Arca Seminarium. Dziennik

kasowy prokurator prowincji – Prowincja Małopolska Tow. Jezusowego od 31 grudnia 1935 do 31 lipca 1939; ATJKr, sygn. 2061, Kraków – Arca Seminarium. Dziennik rachunkowy prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 16 sierpnia 1926 do 30 czerwca 1929; ATJKr, sygn. 2062, Kraków – Arca Seminarium. Dziennik rachunkowy prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 1 lipca 1929 do 31 października 1931; ATJKr, sygn. 2063, Kraków – Arca Seminarium. Dziennik rachunkowy prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 2 listopada do 31 listopada 1935; ATJKr, sygn. 2064, Kraków – Arca Seminarium. Księga kasowa prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 31 sierpnia 1926 do 30 czerwca 1932; ATJKr, sygn. 2065, Kraków – Arca Seminarium. Księga rachunkowa. Prokurator Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego, domów Prowincji Małopolskiej oraz obcych prowincji Tow. Jezusowego z lat 1931–1938; ATJKr, sygn. 2066, Kraków – Arca Seminarium. Księga główna rachunkowa prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 1931 do 1939 r.; ATJKr, sygn. 2067, Kraków – Arca Seminarium. Księga główna rachunkowa prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego z lat 1926–1930.

54 ATJKr, sygn. 1977, Rachunki za utrzymanie scholastyków TJ Prowincji Małopolskiej z lat 1932–1936, s. 1–419; ATJKr, sygn. 1977, Rachunki za utrzymanie scholastyków Prowincji Czeskiej i Słowackiej TJ, przebywających na studiach filozoficznych w Krakowie w latach 1932–1936, s. 420–737.

55 ATJKr, sygn. 2106, Kraków – Arca Seminarium. Korespondencja i rachunki Prowincji Rumuńskiej, Wielkopolskiej TJ oraz filii w Ameryce z lat 1926–1931.

6. Konsultorzy prowincji i rewizorzy

Prowincja miała też ciało doradcze w postaci konsultorów prowincji. Byli oni mianowani przez generała zakonu. Liczbę konsultorów prowincji ukazuje tabela 1.

Tabela 1. Konsultorzy Prowincji Małopolskiej w latach 1926–1939

Lp.	Imię i nazwisko	Lata
1	o. Michał Barglewski	1928–1932
2	o. Józef Bury	1926–1930
3	o. Stanisław Cisek	1926–1928 i 1938–1939
4	o. Augustyn Dyla	1935–1939
5	o. Józef Godaczewski	1932–1939
6	o. Włodzimierz Konopka	1926–1930
7	o. Józef Kościsz	1935–1938
8	o. Stanisław Krzyżanowski	1930–1935
9	o. Jan Mayer	1928–1933
10	o. Wojciech Stafiej	1926–1928
11	o. Wojciech Trubak	1930–1935
12	o. Andrzej Żukowicz	1933–1939

Źródło: *Catalogi Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu annis 1927–1939, Cracoviae 1927*, s. 7 (dalej: CPM); CPM 1928, s. 7; CPM 1929, s. 7; CPM 1930, s. 7; CPM 1931, s. 7; CPM 1932, s. 7; CPM 1933, s. 7; CPM 1934, s. 7; CPM 1935, s. 7; CPM 1936, s. 7; CPM 1937, s. 7; CPM 1938, s. 7; CPM 1939, s. 7.

Funkcję konsultorów w omawianym okresie pełniło 12 jezuitów. Z urzędu zawsze jednym spośród konsultorów był socjusz. Oprócz niego najczęściej grono konsultorów tworzyli jezuici pełniący funkcje rektorów w kolegiach: chyrowskim, krakowskim i starowiejskim. Niekiedy konsultorami zostawali przełożeni innych placówek. Na przykład w latach 1926–1930 konsultorem był o. Józef Bury, rektor w kolegium w Starej Wsi (1926–1929), a w okresie 1929–1930 – superior domu rekolekcyjnego w Dziedzicach. Również w latach 1929–1930 do konsultorów należał o. Włodzimierz Konopka będący superiorem rezydencji św. Piotra i Pawła we Lwowie.

Konsulty prowincji odbywały się co miesiąc, a czasami, z uwagi na okoliczności, zwoływano dodatkowo konsulty nadzwyczajne w różnych placówkach (Chyrów, Kraków, Lwów, Nowy Sącz, Stara Wieś)⁵⁹. Generalnie omawiano w ich trakcie sprawy najpilniejsze w danym czasie oraz projekty, pomysły, propozycje, uwagi związane z osobami, dziełami, pracami, jakie prowincja prowadziła lub miała podjąć w przyszłości. Dyskutowano, jak prowincja oraz jej części mogły być lepiej prowadzone i administrowane. Zajmowano się sprawami personalnymi (sytuacja scholastyków uczących się w kolegium pińskim, posyłanie scholastyków na studia za granicę, dymisje z zakonu, zmiany przełożonych w domach, dyscyplina i karność zakonna, posyłanie jezuitów na trzecią probację), gospodarczymi (wysokość kontrybucji płaconych przez domy, stan finansowy arki prowincji), misyjnymi (działalność misji w Rodezji Północnej i Rumunii, sytuacja misjonarzy pracujących w USA), prawnymi i urzędowymi (listy okólne generalskie, dostosowanie prawa zakonnego do prawa państwowego gimnazjum w Chyrowie, plany budowy lub pozyskania nowych budynków i kościołów)⁶⁰.

Do grona współpracujących z kurią należeli też jezuiti piastujący funkcję rewizorów arki prowincji i dóbr materialnych. Byli to ojcowie przebywający głównie w domach krakowskich, choć w latach 1930–1932 arka kierowana była przez przełożonych z Nowego Sącza i Dziedzic. W niej lokowane były środki pieniężne, jakie domy prowincji przekazywały w określonych kwotach w ramach kontrybucji. Miały pokrywać wszelkie wydatki administracyjne kurii, w tym prowincjała i kurialistów. Od 1929 do 1939 r. rewizorem dóbr materialnych był prokurator prowincji⁶¹. Rewizorami arki byli kolejno ojcowie niebędący prokuratorami prowincji: Stanisław Cisek (1926–1928), Włodzimierz Konopka (1928–1930), Józef Bury (1930–1931), Franciszek Piątek (1931–1932), Stanisław Piątek (1932–1937) i Eugeniusz Chomrański (1937–1939)⁶².

56 Arka prowincjaliska – fundusz, na którym gromadzono środki na utrzymanie i funkcjonowanie kurii prowincjaliskiej.

57 Arka misji rodezyjskiej – fundusz, na którym gromadzono środki na utrzymanie i działalność misji w Rodezji Północnej.

58 Por. ATJKr, sygn. 2055, Arca Seminarium – Legaty – Spadki – Rachunki, z lat 1928–1940, s. 59–64, 73–101, 109–113, 123–125, 137–155v, 179–189.

59 Nie ma informacji, w których placówkach krakowskich odbywały się konsulty. Por. ATJKr, sygn. 1798, Kraków – kuria prowincjaliska..., s. 30–421.

60 Zob. ATJKr, sygn. 1798, Konsulta prowincjaliska w Krakowie dnia 13 XII 1926, s. 40; ATJKr, Konsulta prowincjaliska w Chyrowie 28 III 1927, s. 46; ATJKr, sygn. 1798, Konsulta prowincjaliska w Starej Wsi 27 II 1928, s. 70–74; ATJKr, sygn. 1721, Mayer Jan SJ. Zapiski z konsult prowincjaliskich, rok 1933: konsulta prowincjaliska dnia 8-go lutego 1933 w Starej Wsi; konsulta prowincjaliska u św. Barbary dnia 15 marca 1933 r.; konsulta prowincjaliska w Chyrowie dnia 30-go czerwca 1933.

61 ATJKr, sygn. 1981, Kraków – Arca Seminarium. Roczne bilanse prokuratora Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego z lat 1926/28 do 1938.

62 CPM 1927, s. 7; CPM 1928, s. 7; CPM 1929, s. 7; CPM 1930, s. 7; CPM 1931, s. 7; CPM 1932, s. 7; CPM 1933, s. 7; CPM 1934, s. 7; CPM 1935, s. 7; CPM 1936, s. 7; CPM 1937, s. 7; CPM 1938, s. 7; CPM 1939, s. 7.

W latach 1926–1939 na czele Prowincji Małopolskiej stało czterech prowincjałów. W zależności od decyzji generała zakonu piastowali oni swoje urzędy przez jedną lub dwie kadencje. Prowincjałowie mieli też do pomocy, tak jak nakazywało prawo zakonne, innych jezuitów, dzięki czemu ich zarządzanie prowincją było sprawniejsze. Każdy jezuita wybrany na urząd prowincjała musiał mieć na uwadze to, że kierował nowo powstałą jednostką zakonną, jaką była Prowincja Małopolska. Miał on pełną władzę i od niego zależało, jak funkcjonuje prowincja oraz jej wszyscy członkowie.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA RĘKOPISMIENNE

- Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (ATJKr)
- Arca Seminarium Kraków. Dziennik kasowy dochodów i rozchodów prokuratora Prowincji Małopolskiej TJ za lata 1935–1938, sygn. 1979.
- Arca Seminarium – Legaty – Spadki – Rachunki, z lat 1928–1940, sygn. 2055.
- Chłapowo. Korespondencja w sprawie działki w Chłapowie z lat 1923–1985, sygn. 4543.
- Consuetudines, sygn. 2275.
- Konopka Włodzimierz TJ i Lohn Władysław TJ. Korespondencja prowincjańska za rok 1935. Litera od R, sygn. 1427-III.
- Kopeć Jan TJ. Listy konsultorskie z lat 1933–1936, sygn. 1377-I.
- Kopie listów generalskich od 30 XII 1925 do 2 IX 1931, sygn. 1423.
- Korespondencja i różne dokumenty osobiste członków Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego, sygn. 1915.
- Korespondencja prowincjańska za rok 1946, sygn. 1431.
- Kraków – Arca Seminarium. Dziennik kasowy prokuratora prowincji od 31 grudnia 1935 do 31 lipca 1939, sygn. 1980.
- Kraków – Arca Seminarium. Dziennik rachunkowy prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 16 sierpnia 1926 do 30 czerwca 1929, sygn. 2061.
- Kraków – Arca Seminarium. Dziennik rachunkowy prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 1 lipca 1929 do 31 października 1931, sygn. 2062.
- Kraków – Arca Seminarium. Dziennik rachunkowy prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 2 listopada do 31 listopada 1935, sygn. 2063.
- Kraków – Arca Seminarium. Korespondencja i rachunki Prowincji Rumuńskiej, Wielkopolskiej TJ oraz filii w Ameryce z lat 1926–1931, sygn. 2106.
- Kraków – Arca Seminarium. Księga główna rachunkowa prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 1931 do 1939 roku, sygn. 2066.
- Kraków – Arca Seminarium. Księga główna rachunkowa prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego z lat 1926–1930, sygn. 2067.
- Kraków – Arca Seminarium. Księga kasowa prokuratora Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 31 sierpnia 1926 do 30 czerwca 1932, sygn. 2064.
- Kraków – Arca Seminarium. Księga rachunkowa. Prokurator Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego, domów Prowincji Małopolskiej oraz obcych prowincji Tow. Jezusowego z lat 1931–1938, sygn. 2065.

Kraków – Arca Seminarii. Roczne bilanse prokuratora Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego z lat 1926/28 do 1938, sygn. 1981.

Kraków – kuria prowincjalna. Djariusz okręgu małopolskiego Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego od 10 października 1925 do 30 września 1939, sygn. 1482.

Kraków – kuria prowincjalna. Dokumenty dotyczące kongregacji prowincjalnych z lat 1930–1974, sygn. 4233.

Kraków – kuria prowincjalna. Księga konsult prowincjalnych z lat 1925–1933, sygn. 1798.

Listy prowincjalne okólne. Okólniki prowincjalne, sygn. 1425.

Mayer Jan SJ. Zapiski z konsult prowincjalnych za rok 1933, sygn. 1721.

Memoriały wizytacyjne domów Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego za lata 1934–1955, sygn. 1931.

Okólniki prowincjalne z lat 1848–1959, sygn. 1402.

Rachunki za utrzymanie scholastyków Prowincji Czeskiej i Słowackiej TJ, przebywających na studiach filozoficznych w Krakowie w latach 1932–1936, sygn. 1977.

Rachunki za utrzymanie scholastyków TJ Prowincji Małopolskiej z lat 1932–1936, sygn. 1977.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Bednarski S., *Biblioteka Prowincji Małopolskiej*, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1928–1929, t. 9, nr 52, s. 75–79.

Catalogus Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu annis 1927–1939, Cracoviae 1926–1939.

Epitome Instituti Societatis Iesu, Romae 1931.

Kraków. *Kolegium*, „Wiadomości z Prowincji” 1937, r. 3, nr 1, s. 9–10.

Kronika. Kraków – Kolegium, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1930–1934, t. 10, nr 63, s. 460–464.

Ledóchowski W., *Primus Assisten Slavicus constituitur et renuntiat*, „Acta Romana Societatis Iesu” 1928–1931, vol. 6, fasc. 2 (1929), s. 335.

M.M., *Kronika: Stara Wieś*, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1930–1934, t. 10, nr 64, s. 519–522.

Moskała R., *Trzeci Zjazd oo. moderatorów Sodalicyj Mariańskich (Chyrow 20 i 21 kwietnia 1933 r.)*, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1930–1934, t. 10, nr 63, s. 441–454.

Nowakowski I., *Nasi na misyjnym kongresie w Poznaniu*, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1926–1927, t. 8, nr 49, s. 357–360.

- Osobiste*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1928–1929, t. 9, nr 51, s. 29.
- Paszenda J., *Działalność naukowa ks. Stanisława Bednarskiego SJ*, „Nasza Przeszłość” 1993, nr 80, s. 348–368.
- Zjazd naszych oo. moderatorów w Krakowie*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1926–1927, t. 8, nr 50, s. 421.
- Zjazdy przełożonych*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1928–1929, t. 9, nr 53, s. 219.
- Z kolegium krakowskiego*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1928–1929, t. 9, nr 53, s. 156–157.
- Z Pińska*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1926–1927, t. 8, nr 48, s. 309–311.

OPRACOWANIA

- Bzowski T., Drzymała K., *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 4, Kraków 1982.
- Drzymała K., *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 2, Kraków 1982.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564–1996*, L. Grzebień (oprac.), Kraków 1996.
- Grzebień L., *Słownik jezuitów polskich 1564–1990*, t. 2, 4–6, Kraków 1993 (mps).
- Kołacz J., *Słownik języka i kultury Jezuitów Polskich*, Kraków 2006.
-